

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

УДК: 274/278: 2-47

*Бондар І. О.
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті визначаються цілі, методи та особливості соціального служіння протестантських церков у контексті впливу на державну політику в духовній сфері України на початку III тисячоліття. Особлива увага приділяється характеристиці правових засад організації просвітницької роботи релігійними організаціями в нашій країні. Проаналізовано основні напрями і форми освітньої діяльності протестантських церков у вітчизняному соціокультурному просторі на прикладі організації різних типів християнських шкіл протестантською громадою Християнської Церкви Повного Євангелія «Ковчег», яка активно діє на території Сумщини.

***Ключові слова:** Біблія, духовність, законодавство, культура, освіта, протестантизм, релігія, Реформація, християнство, школа.*

***Бондарь И.А. Деятельность протестантских церквей в образовательной сфере Украины начала XXI века** В статье определяются цели, методы и особенности социального служения протестантских церквей в контексте влияния на государственную политику в духовной сфере Украины в начале III тысячелетия. Особое внимание уделяется характеристике правовых основ организации просветительской работы религиозными организациями в нашей стране. Проанализированы основные направления и формы образовательной деятельности протестантских церквей в отечественном соціокультурном пространстве на примере организации различных типов христианских школ протестантской общиной Христианской Церкви Полного Евангелия «Ковчег», которая активно действует на территории Сумщины.*

***Ключевые слова:** Библия, духовность, законодательство, культура, образование, протестантизм, религия, Реформація, христианство, школа.*

***Bondar I. O. The Activities of Protestant Churches in the Sphere of Education in the Ukraine at the Beginning of XXI Century.** The article defines the objectives, methods and characteristics of social service of the Protestant churches in the context of the impact on*

public policy in the spiritual sphere of Ukraine at the beginning of the third millennium. Particular attention paid to the characteristics of the legal bases of the organization of education by religious organizations in our country. Analyzed the main directions and forms of the educational activities of the Protestant churches in the national socio-cultural space on the example of the organization of different types of Christian schools of the Protestant community of the Christian Church «Ark» Full Gospel, which is active on the territory of Sumy region.

Keywords: Bible, spirituality, law, culture, education, Protestantism, Religion, the Reformation, Christianity, school.

Формулювання проблеми у загальному вигляді Протестантизм в Україні поступово стає домінуючим напрямком християнства у більшості регіонів, населення яких за радянської доби в основній масі сповідувало ідеологію атеїзму. Сьогодні протестантські проповідники проявляють все більшу активність, наполегливо працюючи з метою заповнення духовного вакууму, що полонив людей після краху комуністичної системи, перманентних економічних криз, а також політичних і воєнних подій, що відбуваються на сході і півдні нашої держави. У зв'язку з цим протестантизм стає одним із потужних чинників, здатним впливати на суспільне життя.

Для більшості протестантських деномінацій з моменту проголошення незалежності України розпочався новий етап історичного розвитку. В часи комуністичного режиму з його атеїстичною ідеологією діяльність більшості церков була обмежена адміністративними заходами. Але сьогодні, в умовах гарантованого державою забезпечення свободи совісті в Україні, відбуваються процеси посилення соціального, політичного, культурного, просвітницького впливу протестантських конфесій на духовне життя пересічного громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вперше ініціатива про право засновувати релігійними організаціями загальноосвітні навчальні заклади, прозвучала ще в 90-х рр. ХХ ст. Відтоді ця проблема знайшла своє відображення на сторінках ЗМІ та в наукових дискусіях. Основними джерелами для проведення аналізу освітньої діяльності протестантських церков України є: 1) конфесійна література – численні періодичні видання різноманітних українських деномінацій і конфесій («Євангельська нива», «Слово віри», «Стяг», «Богомисліє», «Братський вісник» та ін.); 2) наукова інформаційно-аналітична література (наприклад, релігієзнавчий журнал «Релігійна панорама»), на шпальтах якого об'єктивно відображені факти, події та проблеми в релігійного життя держави. Слід відзначити, що питання соціокультурної діяльності протестантів останнім часом стало також предметом уваги українських науковців. Можна зазначити фундаментальні праці Єленського В., Колодного А., Любашенко В., Яроцького П., в яких відзначено головні тенденції розвитку протестантизму в нашій країні, [1; 2; 3]. Нові тенденції в організаційному розвитку українського протестантизму відзначають у своїх роботах Решетников Ю., Санніков С., Назаркіна О. Культурно-освітня діяльність протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України розглядають у своїх працях Горкуша О., Перевезій В., Черенков М. та ін. Незважаючи на значний інтерес сучасних дослідників до цієї теми, понині ще ґрунтовно не вивчено головних особливостей освітньої діяльності

протестантських церков в умовах трансформаційних процесів українського суспільства на сучасному етапі.

Формулювання мети статті. В даному дослідженні ми розглянемо основні теоретично-правові аспекти та особливості освітньої діяльності протестантських церков у вітчизняному соціокультурному просторі, на прикладах організації різних типів християнських шкіл протестантськими громадами.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних причин зростаючої популярності протестантських церков в Україні є їхня активна суспільна позиція, яка в першу чергу проявляється у масштабній просвітницькій і виховній діяльності. Провідні вітчизняні дослідники зазначають, що практично усіма релігійними організаціями України створено відповідні структури для реалізації гуманітарних проектів. Добročинна діяльність здійснюється переважно у наступних формах: 1) відпочинок та оздоровлення дітей, 2) опікування бідними та нужденними; 3) заснування та утримання притулків, дитячих будинків, будинків для літніх людей, соціально-реабілітаційних центрів; 4) надання вантажів гуманітарної допомоги постраждалим від стихійних лих; 5) матеріальна, соціальна та психологічна допомога біженцям (внутрішньо переміщеним особам) з районів, що постраждали від воєнних дій.

Більш масштабною є добročинна діяльність тих релігійних організацій, що входять до потужних міжнародних структур, а саме такі конфесії переважають серед протестантських церков. Активній праці протестантських деномінацій порівняно з православними церквами у цьому напрямку апостольського служіння сприяють їх матеріальні можливості та ідеологічна спрямованість не лише моральну, а й матеріальну підтримку ближнього. Така діяльність позитивно впливає на імідж цих релігійних організацій, що, в свою чергу, не може не хвилювати представників православних конфесій. Патріарх УПЦ-КП Філарет, ще наприкінці минулого століття, оцінюючи добročинну діяльність протестантських деномінацій, підкреслював: «Протестантські конфесії зводять християнство до суспільного служіння. Турбота про людей, їхній добробут – це добре, але лише таким служінням не можна перемогти зло. Всі, хто прийняв хрещення у Православній Церкві, не повинні продавати свою віру – віру наших предків за гуманітарні подачки» [4, с. 34].

Законодавство, що регулює релігійне життя України, в основному задовольняє представників протестантських деномінацій, які на початку нового тисячоліття наголошували не на необхідності створення нових законів, а на потребі неухильного дотримання діючих. Речники деяких протестантських церков навіть погоджуються на право державних органів влади втручатися у разі необхідності у релігійні процеси, однак знову ж таки у межах, визначених законодавством. Отже, протестанти демонстрували готовність вирішувати проблеми, що виникають у їх стосунках із органами влади або ж іншими конфесіями в процесі здійснення ними душпастирського та суспільного служіння, шляхом діалогу та пошуку компромісів, і це повинно було б спонукати їх опонентів вдаватися до адекватних дій.

Однією з особливостей просвітницької діяльності протестантських деномінацій, на відміну від УПЦ, є те, що вони не прагнули активно впливати на державну політику в галузі освіти. На початку нового тисячоліття Крупський Володимир Аркадійович – відповідальний секретар Євро-Азійського відділення Генеральної Конференції

Всесвітньої Церкви Адвентистів Сьомого Дня – був переконаний, що «відокремленість школи від церкви» повинна проявлятися в загальному державному процесі світської освіти, щоб ніхто не впливав на свідомість людини в той період життя, коли вона ще не готова зробити свій вибір [5, с. 42].

Таку позицію, на наш погляд, можна пояснити тим, що протестантські церкви, розуміючи, що їх присутність у сучасній школі або вузі є практично неможливою, вважали за краще підтримати незалежність закладів освіти від впливів будь-яких конфесій (в першу греко-католицької та православних церков) і здобувати нових послідовників за їх стінами внаслідок активної місіонерської діяльності. Сила традиційних церков полягає у традиційних методах виховання, коли віра прищеплюється дитині «разом із молоком матері», протестантизм сповідує точку зору, що людина повинна прийти до віри в результаті власних духовних пошуків. Таким чином, лише світська державна освіта забезпечить рівні умови усім конфесіям для здобуття нових прихильників.

Одночасно Крупський В. вважав, що держава не повинна боятися наділяти певними правами релігійні конфесії. За умови їх загального позитивного впливу на суспільство і відповідно підготовлених навчальних програм їм треба дозволити відкривати загальноосвітні заклади під власним патронатом, в які побожні люди могли б віддати своїх дітей. При цьому необхідно дотримуватися принципу – не впливати на свідомість дитини в доктринальних питаннях. Єдине, що відрізняє такі школи – це атмосфера християнської моралі, яка оточує учнів під час перебування у шкільному закладі. Державна школа, як і сама держава, не повинні мати якоїсь конфесійної залежності. В поліконфесійній державі, якою є Україна, не може скластися ситуація, за якої будь-яка державна інституція потрапила б під вплив, навіть самий позитивний, якоїсь із конфесій. Що стосується викладання «Закону Божого» чи «Християнської етики», то це повинна бути міжконфесійна програма без доктринального впливу. Релігійний діяч переконаний, що викладання релігієзнавчих дисциплін має здійснюватися спеціально підготовленими викладачами, навіть священнослужителями, за умови, що вони працюватимуть за прийнятою програмою, не вдаючись до подання доктринальних положень, викладаючи етику християнства на інформативному рівні, та вказуючи на переваги такого життєвого напрямку [5, с. 42].

Дуже схожою до думок Крупського В. є позиція українських баптистів, яку озвучив Матвіїв В. – заступник голови Всеукраїнського союзу об'єднань евангельських християн-баптистів: «Школа в Україні є інституцією держави, і Закон визначив відокремлення школи від Церкви та світський характер навчання. Викладання предметів релігійного спрямування допускається у шкільні програми, якщо вони не супроводжуються релігійними обрядами. Ці норми є абсолютно демократичними, їх дотримання не допустить міжконфесійних непорозумінь». Матвіїв В. також вважає, що настав час для створення юридично-правової бази для відкриття приватних християнських шкіл [5, с. 43].

Однак серед представників протестантських деномінацій переважає думка, що існуючі програми державних шкіл із релігієзнавчих дисциплін вказують на їхню серйозну конфесійну залежність. Матвіїв В., зокрема, звертає увагу на те, що предмет «Християнська етика» не стільки вивчає біблійні засади етики, поведінки, моралі, скільки

практику різних обрядів, ритуалів, традицій, звичаїв окремої конфесії. Усе це є порушенням Закону України. Тому викладання таких предметів повинно носити інформативний характер без практичних елементів обрядовості [5, с. 52].

Прогнози й плани вищезазначених лідерів провідних протестантських церков України, визначені ще на початку нового тисячоліття, щодо освітньої діяльності даних конфесій, сьогодні активно втілюються в життя. Зазначимо, що перші такі навчальні заклади з'явилися в Україні вже наприкінці 90-х років. До 2015 року фактично існувало кілька десятків подібних шкіл, які належали різним протестантським (і не лише!) конфесіям, але їх офіційними засновниками були не релігійні організації, а благодійні фонди або приватні особи. Неодноразово законопроекти щодо права релігійних організацій проводити освітню діяльність, підтримані членами Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, блокувалися на урядовому або депутатському рівні. Таким чином, дана ініціатива вже більше 20 років обговорювалася в парламенті кількох скликань, але тільки в 2014 році – після багатьох консультацій і нарад – знайшла розуміння і підтримку народних обранців. Слід зазначити, що в Європі і США засновані церквами школи мають історію вже в кілька сотен років, вони користуються популярністю основною через надання освіти високої якості, а в деяких країнах – отримують пряме державне фінансування.

Найзначнішим досягненням законодавчого процесу є прийняття ВР України Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» (реєстраційний №1447). Підтриманий законопроект був зареєстрований у ВРУ в грудні 2014 року. Його авторами виступили народні депутати з фракції «Народний фронт» Павло Унгурян, Лілія Гриневиц та Віктор Єленський. За даними УНІАН, за це рішення проголосували 237 із 327 народних депутатів, які перебували в сесійній залі [6]. 2 липня 2015 року Президент України підписав цей закон, надавши таким чином релігійним організаціям право виступати суб'єктами заснування загальноосвітніх «світських», а не лише духовних, навчальних закладів різного рівня. Законом передбачено, що релігійні організації, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, можуть бути засновниками (власниками) дошкільних навчальних закладів. В прикінцевих положеннях зазначається, що цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через один місяць з дня, наступного за днем опублікування цього Закону. Також зазначено, що Кабінет міністрів має протягом одного місяця з дня набрання чинності цим Законом привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом та забезпечити перегляд і приведення центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом [6].

Даним законом вносяться зміни в частину 4 статті 11 Закону України «Про загальну середню освіту», де передбачено, що релігійні організації, статuti (положення) яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку, можуть бути засновниками (власниками) загальноосвітніх навчальних закладів. Також вносяться зміни до Закону України «Про дошкільну освіту», де передбачено, що у дошкільних навчальних закладах допускається діяльність релігійних організацій за умови, що вони є засновниками такого дошкільного навчального закладу.

Слід також звернути увагу, що підняте нами питання останніми роками неодноразово обговорювалося на загальнодержавному рівні. Наприклад, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) провела 17 червня 2016 року зустріч з міністром освіти і науки України Лілією Гриневич, на якій з поміж інших обговорювалася проблема релігійної освіти. Оцінюючи результати зустрічі, керівник Церкви адвентистів сьомого дня в Україні Станіслав Носов, зазначив: «На мій погляд, зустріч була продуктивною, в основному ми торкалися тих моментів, які важливі як для навчальних закладів, так і для виховання суспільства в цілому. Ми побачили, що Міністерство освіти і науки готове до конструктивної розмови, готове допомагати Церквам і релігійним організаціям виховувати духовність в Україні, робити внесок в розвиток суспільства» [7].

Розглянемо детальніше діяльність протестантських церков в освітній галузі на прикладі функціонування однієї з харизматичних церков, що здійснюють свою діяльність на території Сумщини, – Християнської Церкви Повного Євангелія «Ковчег» (ХЦПЄ).

Ця церква заснована в місті Суми на початку 1992 року американськими місіонерами. За понад як 24 роки існування сфера суспільного служіння ХЦПЄ мала й освітній напрям. Просвітницька місія ХЦПЄ спрямована на різні вікові групи і має різноманітні напрямки.

Для дітей і підлітків з 1993 року працює «Дитяча недільна школа». Навчання в ній складається з чотирьох ступенів, що відповідають різним віковим категоріям: 1) дитячі класи для дітей від 3-х до 5 років; 2) від 5 до 7; 3) від 7 до 10; 4) від 10 до 13 років. Станом на 2016 р. недільну школу відвідує близько 150 дітей, діє 6 груп. Але, не зважаючи на таку «масовість» просвітницький і виховний процес тут має дещо епізодичний та необов'язковий характер. Однак до роботи з ними з дітьми залучені професійні вчителі, вихователі, психологи, які, крім фахової освіти, мають певну підготовку у питаннях віросповідання даної релігійної організації.

Слід окрему увагу приділити питанню організації ХЦПЄ сталих форм освітньої діяльності, що функціонують на постійній основі та мають офіційний статус. Ідея їхнього створення існувала в церкві з 2011 року. Теоретичну підготовку щодо створення християнських освітніх закладів представники ХЦПЄ отримували на сесіях і семінарах Науково-апологетичного товариства «Міжнародна асоціація християнських шкіл» (МАХШ), центри якого діяли в містах Симферопіль і Київ. Сьогодні ця організація переформатована в «Міжнародний альянс розвитку християнської освіти» (МАРХО). Зрештою в 2012 році було розроблено бізнес-план щодо створення християнської школи на базі ХЦПЄ (авторка Світлана Одарченко),

Практичні кроки по втіленню задумів було розпочато у вересні 2012 року: з трьома вихованцями у приватній двокімнатній квартирі. А вже 28 грудня 2012 р. отримано дозвіл Сумського міського відділу освіти на екстернат-освіту терміном на перше півріччя 2013 року. Юридично ця школа стала правонаступницею колишнього приватного дитячого садочка «Радість», отримавши у спадок і документи (ліцензію, свідоцтво, устав і т. п.), і майно (приміщення на вул. СКД).

У січні 2014 року навчання на курсах «Всеукраїнської асоціації Монтессорі-освіти» (голова – Жебрівський Б. М.), участь у низці інших семінарів, а також самоосвіта персоналу школи приводить до адаптації даної методики і християнських засад, що з

ентузіазмом реалізується на практиці у «Радості». З лютого 2015 року під егідою ХЦПЄ в м. Суми, після закупівлі необхідного обладнання у Голландії, розпочато функціонування груп, в яких навчання та розвиток творчих здібностей дітей проходить за методикою відомого італійського лікаря і педагога Монтесорі М. Керівник Світлана Одарченко. Це подвоює кількість вихованців. А у травні того ж року 3 випускники 4 класу успішно здають ДПА на високий і достатній рівень.

Статистичні дані щодо дітей, охоплених навчально-виховним процесом: 2012 рік – 3 особи; 2013 рік – 4 особи; 2014 рік – 5 осіб молодшого шкільного віку і до 11 осіб у дитячому садочку; 2015 рік – 5 осіб молодшого шкільного віку і до 20 осіб у дитячому садочку; 2016 рік – 12 осіб шкільного молодшого віку і до 50 осіб у дитячому садочку.

ХЦПЄ має проект загальноосвітнього характеру. При організації церква використовує досвід функціонування подібної школи в місті Донецьк – «Росток», оскільки у зв'язку з військовими діями до м. Суми потрапили і діти, і педагоги з цієї приватної школи. До навчання залучені діти середнього шкільного віку, що відвідують школу вже другий навчальний рік 5 днів на тиждень. Зміст, програми та характер навчального процесу відповідає загальнодержавним зразкам. Керівником є Людмила Гончарова, яка раніше виконувала обов'язки директора школи «Росток». В рекламному борді цієї дитячої загальноосвітньої школи визначено девіз: «Навчайся в унікальному середовищі!», а також зазначені такі напрями, як: 1) інтеграція біблійних істин в усі предмети; 2) християнська наука; 3) християнська ерудиція; 4) християнське мислення; 5) вплив на життя суспільства. Їхній аналіз дає можливість нам робити висновки про формування у вихованців школи християнського світогляду.

Окремим напрямом організації освітнього процесу ХЦПЄ є «Біблійна школа». Вперше її було створено в 1993-1994 році. Першим керівником був пастор з США Джеф Шродер. За більш як два десятиліття керівниками «Біблійної школи» в різний час були Анна Сергієнко, Ірина Антонєць (сьогодні перебуває на великому служінні в Кенії). На сьогодні посаду директора займає пастор Роман Самойлов. Він з 1993 року був активно задіяний до навчального процесу в «Біблійній школі», проходив навчання в Києві.

Станом на 2016 рік «Біблійна школа» ХЦПЄ функціонує на 4 стадіях (рівнях) навчання:

1) початковий (для новонавернених вірян), – де відбувається первісне ознайомлення з основами християнських істин. Термін навчання – 1 рік (або 7 місяців), 2 курсу по 3 місяці. Заняття проходять ввечері щовівторка. Функціонує на постійній основі.

2) загальноосвітня (середній рівень), – де відбувається поглиблене вивчення християнства. До викладання залучаються переважно служителі з інших харизматичних церков та об'єднань України та зарубіжжя (Німеччина, Норвегія, США).

3) «Школа Рема» – створена для навчання зрілих віруючих. Засновники – місіонери з м. Талса, штат Оклахома, США. Класи зазвичай віддалені. Це система дистанційного навчання, коли вчителі їдуть до міста, в якому церква організує групу слухачів. Ця школа функціонує в чотирьох містах України – Києві, Вінниці, Севастополі і Сумах. Вперше така школа в Сумах існувала у 2009-2013 роках. Було організовано 2 класи по 20 осіб. Взагалі навчання тривало 2 курси, відповідно 1-й у 2009-2011-х, а 2-ий – у 2012-2013 роках; взагалі – 4 роки. Курс навчання складається на першому курсі з 26, а

на другому – з 24 предметів. Тематика обумовлена етичною та богословською проблематикою. Наприклад, «Праведність», «Мистецтво взаємовідносин», «Герої віри», «Влада віруючого», «Реальності спокутування». Заняття проходили 1 раз на місяць. Сьогодні до процесу навчання активно залучаються і викладачі з Сум.

4) «Школа лідерів», що створюється для майбутніх служителів церкви та функціонує за необхідністю. В ній вивчаються предмети, що необхідні виключно для служіння в церкві та сім'ї. Наприклад, в 2015 році її організували 2 рази. Навчання відбувалося два місяці (вересень-жовтень), в два потоки: 1) денний (щоденно по 3-4 заняття); 2) вечірній (по понеділках і п'ятницям).

Звертаючи увагу на необхідність християнської освіти, в інтерв'ю пастор Роман Самойлов зазначив: «Суспільство постійно зростає духовно, удосконалюється, прогресує, а християнин не може відставати від цих процесів. Він апіорі повинен бути грамотним, освіченим, всебічно розвиненим».

Аналізуючи освітню діяльність протестантських церков в Україні на прикладі однієї з церков Сумщини, ми можемо стверджувати, що спрямованість напрямків та методів їхньої роботи в різних регіонах має подібний характер, про що свідчать публікації інших дослідників та ЗМІ.

Висновок і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, вищенаведений матеріал дозволяє робити певні висновки. По-перше, тенденції розвитку релігійної інфраструктури держави показують, що протестантизм в Україні з кожним роком стає все потужнішим чинником релігійного життя. Зростання протестантських конфесій сприятиме реальному втіленню в життя принципів поліконфесійності суспільства, адже саме протестантизм на сьогоднішній день виробив найдієвіші принципи мирного співіснування різних християнських конфесій. По-друге, протестантські релігійні організації беруть активну участь у освітніх процесах сучасної України: протестантські лідери прагнуть підвищувати загальний освітній рівень парафіян та формувати певні світоглядні орієнтири віруючих; на базі протестантських церков та об'єднань працюють численні навчальні заклади різних рівнів; значна увага у протестантів приділяється моральному вихованню. По-третє, культурні й освітні проекти протестантських церков у соціокультурному просторі незалежної України в подальшому потребують дослідницької уваги вчених, оскільки при ґрунтовному дослідженні цього питання відкриваються значні перспективи: необхідно дослідити вплив протестантських освітніх закладів на формування світогляду українців, проаналізувати роль і місце протестантизму в сучасній українській культурі, визначити його місце у формуванні громадянського суспільства тощо.

Література:

1. Депутаты разрешили религиозным организациям учреждать детсады и школы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/society/1084620-deputaty-razreshili-religioznyim-organizatsiyam-uchrejdats-detsady-i-shkolyi.html>.
2. Історія релігії в Україні. У 10-ти т. / редкол.: А. Колодний (голова) та ін. – К. : Світ знань. Т. 5: Протестантизм в Україні / за ред. П. Яроцького. – 2002. – 424 с.
3. *Яроцький П.* Протестантизм в Україні: динаміка змін / Петро Яроцький // Людина і світ. — Липень. – 2004. – С. 2-10.

4. Доповідь Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета на Всеукраїнській науково-практичній конференції головних редакторів засобів масової інформації «Роль засобів масової інформації в підготовці відзначення 2000-ліття Різдва Христового» // Православний вісник. – К., – 1998. – Січень-лютий. – №1-2. – С. 28-49.
5. Церква і суспільство в Україні: проблеми взаємовідносин // Національна безпека і оборона (НБіО). – 2000. – №10. – 104 с.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/498-19>.
7. Носов С. Міністерство освіти і науки готово к конструктивному розговору с церквями) / Станіслав Носов [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.adventist.org.ua/worldnews/nosov_interview2/

УДК 261.7

Христокін Г.В.

Університет державної фіскальної служби України

ФІЛОСОФСЬКІ ТИПИ ТЕОЛОГІЇ В ТРАДИЦІЇ ГРЕЦЬКОЇ ПАТРИСТИКИ І ВІЗАНТІЇ

Завданням дослідження є виявити базові «філософські типи теології» - моделі, що були внутрішньо присутні теологічним вченням грецьких отців церкви. Вони виділяються в залежності від моделі узгодження між собою віри й розуму, практичного та теоретичного знання, використання теоретичної філософії в системі теологічних поглядів мислителів грецької патристики та візантійської теології. Для опису та аналізу теологічного знання автор використовує методи моделювання та схематизації. В грецькій патристиці не існувало типового, прийнятого для всіх вирішення проблеми „філософія-теологія”. В результаті виявлено п'ять основних філософських типів теології. В першому типі акт віри в Бога – є актом знання Бога. В другому типі акт віри породжує акт практичного знання, вони мисляться відмінними, але нерозривними. В третьому типі вперше виникає теоретичне знання, як результат самоосмислення віруючого розуму засобами античної філософії. В четвертому формується тео-філософське знання як єдність трьох дисциплін. В п'ятому відбувається розщеплення філософського та теологічного знання, як природного та містичного розуму. Сучасна православна теологія некритично наслідує ці філософські типи теології.

Ключові слова: *православна теологія, містика, релігійний досвід, грецька патристика.*

Христокін Г.В. Философские типы теологии в традиции греческой патристики и Византии *Задачей исследования является выявить базовые «философские типы теологии» - модели, которые были внутренне присутны теологическим учением греческих отцов церкви. Они выделяются в зависимости от модели согласования между собой веры и разума, практического и теоретического знания, использования теоретической философии в системе богословских взглядов*